

Dit speciaal nummer biedt in zekere mate een staalkaart van de stand van het onderzoek inzake "generaties en gezinnen" in Vlaanderen. Deze bundel heeft een dubbel facet: zowel worden de feitelijke veranderingen toegelicht en sommige in kaart gebracht, terwijl terzelfdertijd de veranderingen - of is het de evolutie? - van het vakgebied, d.w.z. van de wetenschapsbeoefening, heel markant naar voren treden. Wat de wetenschapsbeoefening betreft, blijkt dat er eensdeels op het methodologisch, anderdeels op het technisch terrein in de jongste decennia een "transitie" heeft plaatsgevonden. De grensvervaging, een kreet heel duidelijk geslaakt op de sociologendagen 1984 te Amsterdam, krijgt hier een heel specifieke vorm. In tegenstelling tot het Amsterdams geluid dat nogal negatief en ietwat defaitistisch overkwam in de media (zie het verslag terzake in Vrij Nederland) krijgen we hier in een aantal stukken een sterke vorm van integratie tussen demografie en sociologie, zonder dat het daarbij nodig is van sociologische demografie of demografische sociologie te gewagen.

Ook op het technische vlak zijn er sterke verschuivingen merkbaar. Neemt men de eerste jaargang van het Tijdschrift voor Sociologie ter hand (1980-1981) dan blijkt de vooruitgang op technisch gebied enorm. Deze ontwikkeling hangt uiteraard samen met de explosie die de dataverwerking sinds deze eerste jaargang (1980) - dit is minder dan een decennium - heeft gekend. Het meest belangrijke hierbij is evenwel dat de theoretische ontwikkeling (methodologie) en de technische ontwikkeling (dank zij de technologische vooruitgang) elkaar bijzonder hebben gestimuleerd, ook op het domein van de sociale wetenschap. Ook in dit opzicht is er geen onderscheid meer tussen een "hard" en een "soft" sector.

De stukken in bijlage, hoe dispaaraat ook naar onderwerp en probleemstelling, illustreren de transitie die in Vlaanderen heeft plaatsgegrepen, waarbij vooral het begin van de jaren zeventig de meest markante periode is geweest waarin de overgang zich eigenlijk heeft voltrokken. In dit opzicht hebben we hier te maken met een historische verandering. Het wordt niet meer als vroeger. Een aantal handelingspatronen zijn veranderd. Daarnaast en

daarenboven worden een aantal bestaande handelingspatronen op een nieuwe en meer positieve wijze geëvalueerd. Ten tweede, en wellicht een nog veel meer markante verandering, is niet zozeer dat er naast bestaande patronen "alternatieven" het levenslicht hebben gezien, maar vooral dat er een verandering is in de gezinscyclus en meer nog in de levenscyclus. Inzake *gezinscyclus* zijn de veranderingen heel sterk aan het begin en aan het einde van de cyclus, respectievelijk gezinsvorming, gezinsontbinding. Bij gezinsvorming komt er een fase vòòr, bij de gezinsontbinding een belangrijke fase na. Inzake *levenscyclus* was, tot en met de jaren vijftig, het heel gewoon het leven op te delen in een tweedeling, en dit naargelang van het gezin waartoe men behoorde: gezin van oriëntatie, gezin van procreatie. De veranderingen sedert de jaren zestig maken deze opdeling inadekwaat, zoals geïllustreerd in de acht stukken hiervoren. Een gevolg hiervan echter is dat de verhouding tussen de generaties heel sterk aan het wijzigen is. De titel van deze bundel "Generaties en gezinnen", moge wijzen op dit fenomeen.

R. Lesthaeghe en W. Dumon (red.)

Gezinsvorming en -ontbinding: de twee transities.

R. Lesthaeghe

ABSTRACT: Family formation and dissolution: the two transitions.

The position is defended which considers the changes in fertility, family formation and dissolution since the previous century as expressions of two separate transitions. The first corresponds with a period of increased qualitative aspirations within the nuclear family, whereas the second transition, carried by the postwar generations, is the expression of growing secular individualism and the preoccupation with self-fulfilment. This corresponds largely with the view held by the French historian Ph. Ariès.

RESUME: La formation et la dissolution des ménages: les deux transitions.

La thèse est défendue qui préconise que la transition démographique jusqu'à nos jours contienne en fait deux transformations sociologiques opposées. La première correspond avec un souci aggrandissant au sein des ménages pour la qualité de la vie des descendants, tandis que la deuxième transition reflète la préoccupation des générations d'après la guerre pour l'autonomie et le développement individuel. Cette thèse correspond largement à celle soutenue par l'historien français Ph. Ariès.

Gezinsvorming in Vlaanderen: nieuwe vormen, andere timing.

H.Y. Lee, F. Rajulton, S. Wijewickrema, R. Lesthaeghe.

ABSTRACT: Family formation in Flanders: new patterns, different timing.

The article presents a statistical study of the starting age and the speed of transitions in the process of family formation in Flanders. It contrasts two sets of generations, three groups according to educational achievement and three groups with differing religious practice. The methodology of shifted proportional hazard models is used and transition probabilities are fed into a semi-Markovian chain. Higher educational achievement results in later starting points, but not in a differing pace once started. By contrast, lower religious involvement speeds up the transitions to first sexual contact and premarital cohabitation, while it considerably retards the transition to parenthood among the generations born after 1950.

RESUME: La formation des ménages en Flandre: nouvelles formes et changements de calendrier.

L'article présente une comparaison statistique des transitions parcourues lors du processus de la formation du ménage (premiers contacts sexuels, cohabitation prémaritale, mariage, parenté) pour la population féminine néerlandophone de Belgique. On utilise la méthode de la régression de Cox avec risques proportionnels de transition. Cependant, les âges qui marquent les origines des transitions peuvent être décalés suivant les caractéristiques du sous-groupe considéré. Ainsi le modèle utilise deux paramètres pour comparer les transitions (âge à l'origine et vitesse relative de transition par rapport à cet âge). Ces paramètres dépendent de la génération (2 groupes), du niveau d'instruction (3 groupes) et du degré de la pratique religieuse (3 groupes). L'instruction produit surtout des décalages d'origines, tandis que la régularité de la pratique religieuse produit essentiellement des différences de probabilités de transition. Ainsi, parmi les générations nées après 1950, les femmes sans pratiques religieuses passent plus vite aux premiers contacts sexuels et à la cohabitation, mais plus lentement au mariage et à la parenté. Les écarts liés à la pratique religieuse sont de loin les plus considérables.

Hertrouwen of samenwonen na echtscheiding. Een statusintegratie-hypothese.

K. Matthijs

ABSTRACT: Remarriage or cohabitation after divorce: the hypothesis of status integration.

The aim of the researchproject is to assess which factors determine remarriage or cohabitation after divorce. The research is based on data of 766 divorcees whose divorce took place in 1978. The chances of remarriage, resp. cohabitation were evaluated using proportional hazardmodels and loglinear analysis. Special attention was paid to the effects of the number of children and age.

RESUME: Remarriage ou cohabitation après le divorce.

L'intention de la recherche est de déterminer quels facteurs déterminent le fait que quelqu'un, après divorce, se remarie, cohabite, ou bien ne se remarie pas ou ne cohabite pas. L'enquête a été réalisé en 1983 auprès de 766 personnes divorcées en 1978. Les chances d'un remariage, resp. de cohabitation, sont évaluées à l'aide de modèles avec risques proportionnels et d'analyse loglinéaire. Une attention spéciale a été prêtée aux effets du nombre d'enfants et de l'âge.

Naar een 'ander' ongehuwd moederschap.

M. Masui

ABSTRACT: Toward a different type of unwed motherhood.

This paper reports on an analysis of the current changes in the area of unwed motherhood. Therefore, we examine in this study what kind of type of unmarried mother is prevalent and what kind of type of attitudes of the society against unmarried mothers have been developed during the past years, 1960-1981 in Belgium, more particularly in the Dutch speaking part. The changes in this specific area are very close to some societal developments of the sixties and the seventies such as the second sexual revolution, the emancipation movement for women and the development of modern contraception.

It seems that since the mid-seventies the type of a consciously unwed mother supersedes the type of the unwed mother of the past. With regard to the attitudes of society, it seems that also some evolution can be observed from marginalisation to a greater tolerance and even an acceptance of unmarried motherhood under certain conditions.

RESUME: Vers un autre type de maternité en dehors du mariage.

La question fondamentale de cette étude traite des changements en cours dans le domaine de la maternité illégitime. A cette fin, nous avons examiné les comportements des mères célibataires de même que les attitudes de la société vis-à-vis de ce phénomène dans les recherches scientifiques durant la période 1960-1981 en Belgique et plus particulièrement dans la partie néerlandophone du pays. Ces changements dans le domaine concerné sont en étroite relation avec les développements qui eurent lieu dans la période 1960-1970 tels que la deuxième révolution sexuelle, l'émancipation des femmes et le développement des contraceptifs modernes.

Le type de la mère célibataire consciente semble se substituer au type de la mère célibataire inconsciente des décennies précédentes. Quant aux attitudes de la société à l'égard de ce phénomène, il nous semble que là aussi un changement est en train de se faire évoluant d'une marginalisation à une plus grande tolérance voire même à une acceptation de la mère célibataire sous certaines conditions.

Demografische verschuivingen en de evolutie van waardenpatronen in de Europese Gemeenschap.
R. Lesthaeghe en D. Meekers

ABSTRACT: Demographic and Ideational change in the European Community.

It is argued in this article that family formation is conditioned not only by economic factors (more particularly changes in opportunity structures for the two sexes), but also by ideational trends. The economic factors could be seen as responsible for period fluctuations that are superimposed on a long term ideationally driven trend with marked cohort contrasts. Value orientations are explored and compared across countries and age groups using the international data set of the European Values Studies. The analysis identifies a scale for the degree of tolerance towards non-conformism (e.g. divorce, abortion, one-parent family, rejection of marriage as an institution...) and the meaning of parenthood. Both are related to a set of other scales (religiosity, morality, leftism, nationalism, materialism, etc.). Theoretical links are also established with the theories of, respectively, Easterlin and Simons concerning the reasons for the recent fertility decline in the West.

RESUME: Changements démographiques et évolution des valeurs dans les Communautés Européennes.

Cet article soutient que la constitution de la famille est influencée non seulement par des facteurs économiques (et plus particulièrement les possibilités d'emploi), mais aussi par les changements de valeurs. Les facteurs économiques produisent des fluctuations périodiques qui se superposent sur les effets à long terme (souvent des effets de cohorte) des changements des valeurs. Ces derniers sont étudiés et comparés entre pays et groupes d'âges, en recourant aux données internationales des Etudes Européennes des Valeurs. L'analyse montre l'existence de deux dimensions latentes concernant la constitution de la famille: la tolérance au non-conformisme (divorce, avortement, ménage monoparental, rejet du mariage, etc.) et la signification attachée à la parenté. Ces deux dimensions sont toutes deux liées à des variables religieuses et politiques, telles que la religiosité, le matérialisme, le gauchisme, le nationalisme, etc. Un lien est aussi établi avec respectivement les théories d'Easterlin et de Simons concernant les raisons économiques et sociologiques du déclin de la fécondité.

Generatie, gezinsvorm en inkomen: ontwikkelingen in Vlaanderen 1976-1985.

B. Cantillon en R. Lesthaeghe

ABSTRACT: Generation, household type and income: trends in Flanders between 1976 and 1985.

During the period 1970-1985 a general deterioration of the income positions of the younger generations and a marked improvement of the economic position of the elderly has been documented for the U.S. and U.K. This article shows that the same trend also appeared in Flanders. The causes of these new trends in poverty and/or insecurity are analysed, including the effects of new forms of household formation and dissolution.

RESUME: Génération, type de ménage et revenu: les tendances en Flandre de 1976 à 1985.

Il a été montré aux Etats-Unis et au Royaume Uni que la position économique des jeunes générations s'est détériorée pendant la période de 1970 à 1985, tandis que celle des ménages âgés s'est améliorée. On constate une tendance analogue pour la Flandre. Les causes économiques, aussi bien que les causes démographiques (nouvelles formes de formation ou de dissolution des ménages), sont évaluées.

De zorg voor de derde leeftijd.
L. Vanderleyden

ABSTRACT: Care for the elderly.

Did changes take place in the care for elderly people and in their relationship with their children ? Through analysis of data assembled at the C.B.G.S., an attempt to answer these questions is made.

There is a tendency that nowadays, in comparison to ten years ago, elderly people are more often performing themselves housekeeping jobs. Support by family and friends in those activities seems to be decreasing in importance. Help in extra-ordinary situations, sickness or disability, is still important and family help prevails over professional. Between 1965 and 1985 the number of households, consisting of different generations, has decreased.

The relationship between different generations is still important certainly if one considers the number of contacts. As to the quality of the relationship, no new developments can be observed; generally the pattern is positively appreciated by the elderly. Whether the same positive appreciation is also found among the descendents requires further research.

RESUME: Le soin du troisième âge.

Des changements dans l'aide rendue aux personnes âgées, dans les relations entre les personnes et leurs enfants, se sont-ils manifestés à travers le temps? Par des enquêtes conduites par lui-même le "C.B.G.S." a tenté de chercher une réponse à cette question.

La tendance est telle qu'actuellement, comparé à il y a dix ans, la personne âgée elle-même prend soin d'un ensemble d'activités. L'entre-aide familiale est en déclin en ce qui concerne les soins journaliers. L'aide apportée dans des situations ponctuelles - maladies ou invalidité - reste aussi important. Par ailleurs, l'aide rendue par la famille et des amis prime de loin en importance l'aide professionnelle. La cohabitation de multiple générations a manifestement diminué en importance entre 1965 et 1985.

Le lien entre les générations reste intact si l'on le mesure à la fréquence des contacts. En ce qui concerne la qualité des contacts il n'y a pas d'évidence pour décrire de nouveaux développements; en général le niveau des contacts est évalué positivement par les personnes du troisième âge. La question se pose si tel est aussi l'avis des enfants.

Gezinspolitiek in België
W. Dumon

ABSTRACT: Family policy in Belgium.

The term "family policy" has quite different connotations in European and American context. The Belgian family policy may serve as a good example of a more general trend to be observed in Western Europe. The development of family policy in Belgium can be divided in three periods. It started after World War I and served two purposes. First of all to establish income maintenance programs for all families, i.e. according to number of children. Secondly, it was pro-natalistic in nature. After World War II it was supplemented by a totally different policy, geared at the physical and psychological well-being of the family, including measures to the effect that all family members (read: to the effect that women in their capacity as mothers and wives) could participate in outside family activities. Although being implemented simultaneously, in many respects this policy was not congruent with the former. In the most recent periods, totally new accents appear. Firstly, more and more measures become income-related. Secondly, a tendency can be observed of services being transferred from collective institutions into family care.

RESUME: La politique familiale en Belgique.

Il est important de faire une distinction entre "politique familiale" et ce que les Américains appellent "family impact analysis". La politique familiale belge peut servir comme exemple scolaire d'une tendance qui s'est manifestée partout en Europe occidentale. On peut

distinguer trois phases dans le développement de cette politique familiale. Il y a d'abord la politique de soutien économique ou financier de la famille qu'on peut qualifier, en termes parsonniens, de "politique instrumentale". Cette politique familiale a été introduite après la première guerre mondiale. Elle a été suppléentée, après la deuxième guerre mondiale, d'une politique qu'on peut qualifier de non-matériel, ou, en termes parsonniens, de "politique expressive". Il s'agit ici de mesures qui sont orientées vers le bonheur de la famille, c.-à-d. vers l'épanouissement des membres de la famille. Elle englobe des mesures qui déchargent certains membres de famille de leurs tâches familiales afin de leur permettre d'assumer des tâches et des rôles dans la vie sociale et vice versa. Quoique ces politiques peuvent être caractérisées par des tendances contradictoires, elles sont menées simultanément. Dans la période la plus récente, deux nouveaux développements se manifestent. D'abord la politique familiale redevient de plus en plus une politique économique. Ensuite on peut observer une tendance de transfert de services, rendus par des institutions collectives, vers des soins à domicile.

GENERATIES EN GEZINNEN

De medewerkers :

W. Dumon en K. Matthijs zijn verbonden aan het Sociologisch Onderzoeksinstituut van de Katholieke Universiteit Leuven (2c Van Evenstraat, B3000 Leuven). R. Lesthaeghe, D. Meekers en S. Wijewickrema zijn leden van het Centrum voor Sociologie van de Vrije Universiteit Brussel (Pleinlaan 2, B1050 Brussel). H.Y. Lee en F. Rajulton waren op het ogenblik van de redactie post-graduate studenten op het Interuniversity Programme in Demography gevestigd op de VUB. Beiden zijn op dit ogenblik verbonden aan het Department of Sociology van Brown University (Providence, R.I. 02912, USA). Het Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudiën van het Ministerie voor de Vlaamse Gemeenschap (Nijverheidsstraat 35-37, B1040 Brussel) leverde een bijdrage via L. Vanderleyden en S. Wijewickrema. B. Cantillon is verbonden aan het Centrum voor Sociaal Beleid van de Universitaire Faculteiten Sint Ignatius (Prinsstraat 13, B2000 Antwerpen) en M. Masui aan de Universitaire Faculteiten Sint Aloysius (Vrijheidslaan 17, B1080 Brussel). J. Vranken (UFSIA), T. Jacobs en E. Hendrickx (UIA) stonden in voor de praktische aspecten van de redactie. Deze lijst van medewerkers is niet volledig zonder de melding van de verschillende referenten die de diverse hoofdstukken hebben nagelezen en suggesties overgemaakt.

RICHTLIJNEN VOOR AUTEURS

Manuscript. In regel komen alleen originele bijdragen in de Nederlandse taal in aanmerking. De gebruikelijke lengte belooft een 20-tal bladzijden. In het manuscript dient de voorkeurspelling gevolgd. Naast deze klassieke artikels neemt het tijdschrift ook wetenschappelijke essays, onderzoeksnota's en besprekingsartikels op.

Titelpagina. De eerste pagina's van elke bijdrage bevat de titel en de naam van de auteur(s). Daarnaast wordt in ongeveer 50 woorden een korte persoonsbeschrijving per auteur gegeven met daarin volgende gegevens: naam en voornaam, geboortejaar, titel, beroepsomschrijving en instelling waaraan men verbonden is.

Abstract. Van het artikel wordt in maximum 150 woorden een samenvatting gemaakt zowel in het Nederlands, in het Frans als in het Engels waarin naast de probleemstelling het essentiële van de inhoud wordt weergegeven. Deze abstracts verschijnen o.m. in Sociological Abstracts.

Paragrafen. De paragrafen worden genummerd volgens het decimale stelsel. Hoofdpargrafen krijgen de nummers 1, resp. 2 enz.; subparagrafen krijgen de nummers 1.1., resp. 2.1., 2.2., enz.

Tabellen en grafieken. Deze dienen apart en opeenvolgend te worden genummerd. Alle tabellen en grafieken behoren een titel te dragen.

Voetnoten. Worden aan het einde van het artikel vermeld in de volgorde waarin ze in de tekst voorkomen. In de tekst zelf worden ze aangegeven door een arabisch cijfer tussen haakjes.

Literatuurverwijzingen, of de zgn. bibliografische voetnoten, worden in de tekst aangeduid door tussen haakjes de naam van de auteur (vanaf 3 auteurs enkel de eerste naam gevolgd door "e.a."), jaartal van de publicatie en de bladzijde(n) te vermelden; bij. ... (Janssens, 1982c: 17-20). Na de voetnoten wordt in een bibliografie de volledige literatuurverwijzing gegeven. Voor een artikel zijn dit de naam van de auteur(s) gevolgd door zijn (hun) voorletter(s), de titel van het artikel, het tijdschrift (onderstreept), jaargang, jaar (tussen haakjes), nummer, eerste en laatste pagina; bijv. JANSSENS, M.B.F.A., Relevantie van de sociologie voor de maatschappij, Sociologie en maatschappij, 13 (1982), nr. 3, 326-342. Voor een boek zijn dit de naam van de auteur(s) gevolgd door zijn (hun) voorletter(s), de titel (onderstreept), de uitgever, plaats en jaar; bijv. JANSSENS, M.B.F.A., PEETERS, J.O.P., Sociologie in de maatschappij, Het Vlaamse Boek, Antwerpen, 1982.

Overdrukken. Na het verschijnen ontvangt de auteur 3 nummers extra.

Redactiewerk. Het door de auteur aan de redactiesecretaris toegezonden artikel (op 5 exemplaren) wordt ter beoordeling voorgelegd aan vier referees. De beoordeling gebeurt anoniem en verlist ongeveer 3 maanden.

Voor meer informatie of verduidelijkingen staan de hoofdredacteur of de redactiesecretaris ter beschikking.

J. Vrancken & E. Henderickx (red.)

ZORGEN OM DE VERZORGINGSSTAAT

In de huidige discussie i.v.m. de verzorgingsstaat doet zich sterk de nood voelen aan een globale, empirisch en theoretisch gefundeerde studie van de samenleving vanuit dit 'verzorgingsperspectief'. Tot nu toe werd in Vlaanderen echter enkel fragmentarisch een analyse gemaakt van deelproblemen. Daarom heeft de redactie van het *Tijdschrift voor Sociologie* het initiatief genomen om, in een interuniversitaire samenwerking, te komen tot een globale sociologische maatschappijtheorie die de genese en structuur van de huidige Vlaamse (Belgische) samenleving verheldert, en van waaruit dan de diverse deelterreinen verder geanalyseerd worden.

Deze publikatie richt zich tot alle maatschappelijke geïnteresseerden in 't algemeen en vooral tot hen die tewerkgesteld zijn in het onderzoek, het onderwijs, de sociale sector, het bedrijfsleven of de journalistiek.

359 blz., 495 BF / f 31,-

A. Martens (red.)

NIEUWE TECHNOLOGIEËN : DE DANS MET DE SILICON-DUIVEL

In de huidige discussie over de invoering van nieuwe technologieën, wordt de stem van de sociologen ternauwernood gehoord. Dat komt niet doordat sociologen niets te vertellen hebben over de omstandigheden en de gevolgen van de invoering van nieuwe technologieën ; het tegendeel blijkt uit deze bundel bijdragen. De verklaring moet elders worden gezocht : technologen en economen houden niet zo erg van pottekijkers bij wat ze (terug) tot hun eigen speelterrein uitgeroepen hebben : de economische bedrijvigheid.

Dit boek biedt een ruime waaier van bijdragen, gaande van een essay over beleid en technologisch effectenonderzoek tot een aantal gevalstudies. Het is gebaseerd op een themanummer van het *Tijdschrift voor Sociologie*.

Dit boek richt zich tot alle maatschappelijk belangstellenden, in het bijzonder tot hen die tewerkgesteld zijn in het bedrijfsleven, in de administratie, in het onderwijs en in de journalistiek.

228 blz., 495 BF / f 33,-

inhoud
2-3, 1987

J. Vranken TEN GELEIDE	3
R. Lesthaeghe en W. Dumon (red.) GENERATIES EN GEZINNEN	5
VOORWOORD	7
R. Lesthaeghe GEZINSVORMING EN -ONTBINDING : DE TWEE TRANSITIES	9
H.Y. Lee, F. Rajulton, S. Wijewickrema en R. Lesthaeghe GEZINSVORMING IN VLAANDEREN : NIEUWE VORMEN, ANDERE TIMING	35
K. Matthijs HERTROUWEN OF SAMENWONEN NA ECHTSCHEIDING : EEN STATUSINTEGRATIEHYPOTHESE	69
M. Masui NAAR EEN "ANDER" ONGEHUWD MOEDERSCHAP	103
R. Lesthaeghe en D. Meekers DEMOGRAFISCHE VERSCHUIVINGEN EN DE EVOLUTIE VAN WAARDENPATRONEN IN DE EUROPESE GEMEENSCHAP	131
B. Cantillon en R. Lesthaeghe GENERATIE, GEZINSVORM EN INKOMEN : ONTWIKKELINGEN IN VLAANDEREN 1976-1985	201
L. Vanderleyden DE ZORG VOOR DE DERDE LEEFTIJD	239
W. Dumon GEZINSPOLITIEK IN BELGIE	257
R. Lesthaeghe en W. Dumon (red.) UITGELEIDE	277
Abstracts – Résumés	279
De medewerkers	285
Richtlijnen voor de auteurs	287

Met de steun van het
Ministerie van de Vlaamse
Gemeenschap en van
de Universitaire Stichting
van België